

УТВЪРДИЛ: .....

Декан

Дата .....

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Факултет: Факултет по славянски филологии.

Специалност: (код и наименование)

СЛС	1	1	0	1	0	5	2	1
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

Славянска филология

Магистърска програма: (код и наименование)

--	--	--	--	--	--	--	--	--

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

Д	3	3	5
---	---	---	---

История на сръбската, хърватската и словенската литература, II част

Преподавател: гл. ас. д-р Елена Христова

Асистент: гл. ас. д-р Валентина Седефчева

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	45
	Семинарни упражнения	45
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		90
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Научно есе	
	Курсов учебен проект (курсова работа)	60
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	60
Обща извънаудиторна заетост		120
ОБЩА ЗАЕТОСТ		210
Кредити аудиторна заетост		3
Кредити извънаудиторна заетост		4
ОБЩО ЕКСТ		7

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Участие в тематични дискусии в часовете	20%
2.	Тестова проверка/ колоквиум	20%
3.	Изпит (с представяне на курсова работа)	60%

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът е предназначен за студентите от трети курс на специалността Славянска филология, профил Сръбски и хърватски език и литератури. Курсът проследява развитието на средновековната сръбска литература от X до втората половина на XVIII в. и нейното място в контекста на южнославянската и православната книжнина, като същевременно откроява нейните национални специфики. Специален акцент се поставя върху формирането на локалните култове във връзка с развитието на агиографските жанрове, както и върху обвързаността им със сръбската владетелска идеология. Отделя се внимание на творчеството на представителни за литературните тенденции автори. Курсът очертава и динамиката на взаимодействие между българската и сръбската средновековна литература. **Работата с конкретните текстове в семинарните упражнения създава интердисциплинарна връзка с курсовете, изучаващи историята на сръбския език и видовете превод и неговите специфики.**

Целта на курса е да обогати и задълбочи знанията на студентите от специалността и да създаде траен интерес към специфичната сръбска литературна тематика и проблематика.

Предварителни изисквания:

Езикови компетентности за четене на сръбски средновековни текстове.
 Основни знания за средновековната сръбска история и култура.
 Базови знания за средновековната българска литература.

Очаквани резултати:

Създаване на базисна представа за спецификите на културното развитие в Сърбия с цел надграждане на знания за развитието на сръбската литература в по-късните периоди.
 Задълбочаване на знанията за литературните явления при южните славяни през Средновековието и изграждане на компетенции за сравнителен анализ на български и сръбски книжовни явления.
 Формиране на представа за спецификите на сръбското културно самосъзнание и запознаване с литературно-историческата основа на възникналите по-късно сръбски национални митове.
 Създаване на траен интерес към сръбската проблематика.

Учебно съдържание

1	Сръбската средновековна литература в контекста на южнославянските литератури. Кирило-Методиевото книжовно наследство. Българската средновековна книжнина в Сърбия до XIII в. Сръбската средновековна култура и византийският културен	3
---	--	---

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

	модел.	
2	Периодизация на сръбската средновековна литература. Жанрова система.	2
3	Ролята на сръбската държава и сръбската православна архиепископия за развитието на средновековната сръбска култура. Значение на изграждането на манастира Хилендар на Атон. Сръбски локални култове. Манастирски книжовни средища в Сърбия.	2
4.	Сръбската оригинална литература през XIII в. Сръбските дарителски грамоти – структура, специфика и значение. Поетика на оригиналната сръбска агиография. Особенности на сръбското владетелско житие. Творчеството на Св. Сава и Стефан Първovenчани.	4
5.	Светогорската православна монашеска общност. Книжовната дейност в Хилендар: Доментиян и Теодосий Хилендарски. Установяване на двойния култ към Св. Симеон и Св. Сава. Анахоретските култове в южнославянски контекст. Специфики на отшелническото житие – структура, мотиви, поетика.	3
6.	Сръбска средновековна химнография. Развитие на сръбската средновековна служба. Св. Сава и Теодосий Хилендарски.	3
7.	Сръбската средновековна литература през XIV век. Творчеството на Данило II Печки. Сборникът <i>Животи краљева и архиепископа српских</i> – концепция и типология.	3
8.	Исихазъмът в Сърбия. Исихастко монашеско творчество: Силуан. Българският химнописец Ефрем. Преводът на Исай Серски на Псевдо–Дионисий Ареопагит.	2
9.	Косовският цикъл в сръбската средновековна литература. Сръбското мъченическо житие в контекста на агиографската традиция – поетика, мотиви. Развитие на култа към княз Лазар. Творчеството на Данило III Бански, раваничките монаси, Стефан Лазаревич, монахиня Ефимия; Андоний Рафаил Епактит. Елена Балшич и Никон Йерусалимски: <i>Горички сборник</i> .	4
10.	Търновската книжовна школа и сръбската средновековна литература. Григорий Цамблак в сръбската книжнина. Житието на деспот Стефан от Константин Костенечки в контекста на сръбската житиенписна традиция. Ресавската правописна школа.	3
11.	Сръбската средновековна поезия през XV век. <i>Slovo ljubve</i> на деспот Стефан Лазаревич.	2
12.	Книжовни центрове при деспотите Бранковичи. Богородичният култ в сръбската православна традиция и неговото отражение в средновековните текстове. Димитър Кантакузин. Образът на Богородица в сръбската и хърватската средновековна литература.	3
13.	Сръбските родослови и летописи. Сръбска мемоарна проза: Константин Михайлович.	2
14.	Сръбската книжнина през XVI и XVII век. Значение на Печката патриаршия като книжовен център. Творчеството на патриарх	3

	Паисий Яневац. Зограф Лонгин.	
15.	Сръбската литература през първата половина на XVIII век. Значение на Рачанският скрипторий в Сент Андрея за сръбската общност в Хабсбургската империя. Киприан Рачанин (<i>Стихира светом кнезу Лазару</i>). Пътеписният жанр в сръбската литература.	3
16.	Концепцията за сръбския барок. Гаврил Стефанович Венцлович и Захарий Орфелин. Барокова историография. Барокова поезия. Творчеството на Йован Раич.	3

Семинарни упражнения

№	Тема:	Хорариум
1.	Характеристики на старата сръбска литература.	2
2.	Сръбската книжнина през XI–XII век. Преход към литературна индивидуалност. <i>Letopis pora Dukljanina: Žitije svetog kralja Vladimira.</i> <i>Мирослављево јеванђеље.</i>	2
3.	Начало на сръбската оригинална литература. Автентични сюжети и герои. Създаване на култа към династията на Неманичите. Хилендарските грамоти. Свети Сава: <i>Житије светог Симеона Немање; Посланица игуману Спиридону.</i> Стефан Първовенчани: <i>Житије светог Симеона.</i>	6
4.	Хилендар като книжовно средище в края на XIII и началото на XIV век. Картина на света на средновековния човек: Доментиян: <i>Житије светог Саве; Житије светог Симеона.</i> Теодосий Хиландарски: <i>Житије светог Саве; Житије Петра Коришког.</i>	4
5.	Жанрови особености на службата от периода на Неманичите. Свети Сава: <i>Служба св. Симеону.</i> Теодосије Хиландарац: <i>Служба светоме Петру Коришког.</i>	3
6.	Сръбското владетелско и архиепископско житие през XIV век. Концепцията на Даниловия сборник. Данило II Печки: <i>Житие светог краља Милутина, Житије кралјице Јелене.</i> Даниловият ученик: <i>Житије архиепископа Данила II.</i>	4
7.	Средновековната сръбска поезия. Характеристики. Силуан: <i>Слово Светоме Сави.</i>	2
8.	Сръбската литература след Косовската битка през 1389 г. Данило III Бански; творчеството на раваничките монаси.	3
9.	Поезията от Косовския цикъл. Монахиня Ефимия: <i>Похвала кнезу Лазару</i> ; Стефан Лазаревич: <i>Натпис на Косовском стубу; Слово љубве</i>	3
10.	Преводачът и хронист Старец Исая: Значение на превода на Псевдо–Дионисий Ареопагит.	2

11	Диалогът между Търновската книжовна школа и литературата от Косовския период. Григорий Цамблук: <i>Житије Стефана Дечанског</i> . Константин Философ (Костенечки): <i>Живот деспота Стефана Лазаревића</i> .	4
12	Творчеството на Димитър Кантакузин. <i>Молитва Богородици</i> .	2
13	Апокрифна литература. Сръбската <i>Александрида</i> .	2
14	Ролята на Печката патриаршия в културно–историческия контекст на XVII век. Патриарх Паисий Яневац: <i>Пролошко житије Симеоново</i> ; <i>Житие цара Уроша</i> .	2
15	Рачанска книжовна школа. Йеротей Рачанин: <i>Путешествије ка граду Јерусалиму</i> . Гаврил Стефанович Венцлович: <i>Удворење архангела Гаврила девојци Марији</i> . Въпросът за сръбския литературен барок.	2
16	Патриотичната тема в сръбската литература на XVIII век. Захарий Орфелин: <i>Плач Сърбији</i> . Йован Раич: <i>Бој змаја с орлови</i> .	2

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Сръбската средновековна литература в контекста на южнославянските литератури. Българската средновековна книжнина в Сърбия до XIII в.
2	Периодизация на сръбската средновековна литература. Жанрова система.
3	Преводният дял на сръбската средновековна книжнина. .
4	Укрепване на сръбската държава и ролята на сръбската православна архиепископия. Манастирски книжовни средища и локални култове.
5.	Сръбската оригинална литература през XIII в. Специфика и значение на сръбските владетелски грамоти.
6	Творчеството на Св. Сава и Стефан Първовенчани. Сръбското владетелско житие. Поетика на оригиналната сръбска агиография.
7	Светогорската православна монашеска общност и нейното значение за сръбската средновековна култура. Книжовната дейност в Хилендар през XIII и началото на XIV век.
8	Сръбската средновековна химнография. Развитие на сръбската средновековна служба.
9	Сръбската средновековна литература през XIV век. Сборникът на Данило II Печки–концепция и типология.
10	Исихастко монашеско творчество. Епистоларният жанр.
11	Косовският цикъл в сръбската средновековна литература. Формиране на култа към княз Лазар. Сръбското мъченическо житие в контекста на сръбската агиографска традиция – поетика, мотиви.
12	Женско творчество в литературата на сръбското средновековие.
13	Търновската книжовна школа и сръбската литература през XV век. Григорий Цамблук и Константин Костенечки.
14	Сръбската поезия през XIV–XV век: –Творчеството на деспот Стефан Лазаревич.

	–Духовната поезия на Димитър Кантакузин.
15	Сръбските родослови и летописи. Книжовни центрове при деспотите Бранковичи.
16	Сръбската средновековна книжнина през XVI и XVII век. Творчеството на патриарх Паисий Яневац.
17	Сръбската литература през първата половина на XVIII век. Рачанският скрипторий в Сент Андрея. Гаврил Стефанович Венцлович. Пътеписният жанр.
18	Сръбската барокова историография. Творчеството на Захарие Орфелин и Йован Раич.

Библиография

Основна:

- Богдановић, Димитрије.** *Стара српска књижевност*. Београд: СКЗ, 1980 (II изд. Историја српске књижевности. Т. 1, Беогр. 1991).
- Деретић, Јован.** *Историја српске књижевности*. Београд: Просвета, 2002, 2004.
- Дончева, Дарина.** *Сръбска литература*. I част. Пловдив: УИ “Паисий Хилендарски”, 2000.
- Гагова, Нина.** *Владетели и книги. Участието на јужнославјанските владетели в производството и употребата на книги през Средновековието (X–XV в): рецепцијата на византискиот модел*. Софија: ПАМ Публицинг Къмпани, 2010.
- Павић, Милорад.** *Историја српске књижевности*. Барок. Т. 2, Београд: Досије и Научна књига, 1991.
- Пикио, Рикардо.** *Православното славјанство и българската културна традиција*. Софија: УИ “Св. Климент Охридски”, 1993.
- Подскалски, Герхард.** *Средновековна теолошка књижевност у Бугарској и Србији : 865–1459*. Београд: Институт за теолошка истраживања, 2010.
- Станкова, Радослава.** *Сръбската книжнина през XIII век (контекст и текст)*. Софија: АИ “Марин Дринов”, 2007.
- Станчев, Красимир.** *Поетика на старобългарската литература*. Софија: Наука и изкуство, 1982.
- Станчев, Красимир.** *Стилистика и жанрове на старобългарската литература*. Софија: Просвета, 1995.
- Трифунковић, Ђорђе.** *Стара српска књижевност. Основе* (треће, проширено издање). Београд: Чигоја штампа, 2009.
- Трифунковић, Ђорђе.** *Азбучник српских средновековних књижевних појмова*. Београд: Вук Караџић, 1974 (II изд. 1990).

Допълнителна:

- монографии:

- Богдановић, Димитрије.** *Студије из српске средновековне књижевности*. Београд: СКЗ, 1997.
- Грковић–Мејџор, Јасмина.** *Списи Димитрија Кантакузина и Владислава Граматика*. Београд: Просвета –Српска књижевна задруга, 1993.
- Лазић, Милорад.** *Српска култна естетика XIII века*. Београд: Просвета, 1996.
- Маринковић, Радмила.** *Српска Александрида*. Београд: Филолошки факултет, 1969.
- Маринковић, Радмила.** *Светородна господа српска. Истраживање српске књижевности средњега века*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 1998.

Марјановић–Душанић, Смиља. *Свети краљ. Култ Стефана Дечанског.* Београд: Балканолошки институт САНУ, 2007.

Михаљчић, Раде. *Лазар Хребелјановић. Историја – култ – предање.* Београд: Нолит, 1984.

Милеуснић, Слободан. *Свети Срби.* Београд: Каленић, 1990.

Петков, Георги. *Стишњият пролог в старата българска, сръбска и руска литература XIV–XV век : Археография, текстология и изд. на проложните стихове.* Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2000.

Петровић, Светозар. *Списи о старијој книжевности.* Београд: Фабрика книга, 2007.

Половина, Наташа. *Топос путовања у српским биографијама XIII века: Доментијан и Теодосије.* Нови Сад: Акад. књига, 2010.

Половина, Наташа. *Стефан Првовенчани: владар и књижевник.* Нови Сад: Школска књига, 2019.

Поповић–Радовић, Мирјана. *Српски витешки кодекс јунака косовског предања.* Београд: Народна књига, 1989.

Спремић, Момчило. *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба.* Београд: СКЗ, 1992.

Станкова, Радослава. *Култ и химнографија: служби за местни јужнославјански и балкански светци в ръкописи от XIII–XV в.* София: АИ “Проф. Марин Дринов”, 2012.

Станковић, Влада. *Краљ Милутин.* Београд: 2012.

Трифунковић, Ђорђе. *Српски средњовековни списи о кнезу Лазару и Косовском боју.* Крушевац, 1968.

Шпадијер, Ирена. *Свети Петар Коришки у старој српској књижевности.* Београд: Чигоја штампа, 2014.

Шпадијер, Ирена. *Светогорска баштина. Манастир Хиландар и стара српска књижевност.* Београд: Чигоја штампа, 2015.

- сборници:

Архијепископ Данило II и његово доба. Научни скуп САНУ, књ. LVII, Одељење историјских наука. књ. 7, Београд, 1991.

Култ светих на Балкану. М. Детелић, Н. Тасић (ур.). Крагујевац: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу, 2001.

Научни скуп Деспот Стефан Лазаревич у науци, историји, книжевности и уметности. М. Пантић (ред.). Деспотовац: Народна библиотека "Ресавска школа", 2009.

Осам векова Хиландара. Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура. Београд: МНС, САНУ, 2000.

Свети кнез Лазар. Споменница о шестој годишњици Косовског боја 1389–1989. Београд, 1989.

Свети Сава у српској историји и традицији. Београд: МНС, САНУ, 1998.

Стефан Немања – свети Симеон Мироточиви. Историја и предање. НС САНУ, књ. XLIV, Одељење историјских наука, књ. 26, Београд, 2000.

– статии в сборници и периодика:

Богдановић, Димитрије. Книжовна школа и книжовно средище. – *Palaeobulgarica/ Старобългаристика*, VI/4, 1982, 106–109.

Георгиева, Нина. Житието на свети Сава Србски от Стефан Първовенчани и някои проблеми на ранната православно–славјанска агиографија. – *Старобългарска литература*, 27/28, 1994, 86–92;

Георгиева–Гагова, Нина. Свето писмо у житијима српских владара. – *Књижевна историја*, XIX, 1997, 101, 39–50.

Майендорф, И. Ф. О византијском исихазме и его роли в культурном и историческом развитии Восточной Европы в XIV в. – *ТОДРЛ*, 29, 1974, 291–305.

- Половина, Наташа.** Мотив блуднице у епистолијама Кир–Силуановим – порекло и функција. – *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, 2018, књ. 43, св. 1, 43–52.
- Половина, Наташа.** Топос путовања у старим српским биографијама. – У: *Жанрови српске књижевности: зборник*. Бр. 3. З. Карановић et al. (ур.). Нови Сад: Филозофски факултет: Ogrheus, 2006, 117–133.
- Седефчева, Валентина.** Към въпроса за сръбския литературен барок. – В: *Славистиката в началото на XXI век. Традиции и очаквания*. София: Сема РШ, 2003.
- Седефчева, Валентина.** Традиција у приказивању лика светог Саве у Бугарској. – В: *Обичаји у култури Срба и Бугара*. Ниш: Филозофски факултет, 2021, 23–34.
- Томин, Светлана.** Допринос жена српској култури средњег века. – *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. Године*. Б. Дојчиновић, А. Вранеш, З. Бечановић–Николић (ур.), Београд: Филолошки факултет, 2015, 1–25.
- Трифорова, Радослава.** Манастирски средища и монашеска книжнина в Сърбия и България през XIII в. – *Медиевистика и културна антропология*. Сборник в чест на 40–годишната творческа дейност на проф. Донка Петканова, София: Мнемозина, 1998, 291–306.
- Трифорова, Радослава.** Типологически паралели между българската и сръбската агиографска продукция през XIII в. – *Литературна мисъл*, кн. 1, 1999, 110–131.
- Трифорова, Радослава.** Специфични особености на оригиналната сръбска литература от XIII век. – В: *Пловдивски университет “Паусий Хилендарски”. Научни трудове. Филология*, т. 41, кн. 1, 2003, 247–256.
- Станкова, Радослава.** Библейски топоси в ранните служби за сръбски и български светци в ръкописи от XIII в. – *Palaeobulgarica*, 4, 2003, 62–84.
- Станкова, Радослава.** Прослава локалних јужнословенских култова у манастирској традицији XIII–ог века. – *Св. кнез Лазар*, књ. 1 (41), Призрен, 2003, 49–57.
- Станкова, Радослава.** Кирило–Методијево то книжно наследство в ранната сръбска книжовна традиција. – *Црквене студије*, 2004, кн. 1, 105–120.
- Станкова, Радослава.** Житијата на хилендарските монаси Доментиан и Теодосий във виенските ръкописи и въпросът за появата на стила “плетение словес” в сръбската агиографија от XIII век. – *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, Band 50, 2004, 153–170.
- Станкова, Радослава.** Типологија на ранните јужнославјански служби. – В: *Филологически изследвания в чест на Климентина Иванова, Старобългарска литература*, 33–34, 2005, 78–94.
- Станкова, Радослава.** Култът към св. Иван Рилски в сръбската книжнина от XIII– XV в. – *Црквене студије*, 6, 2009, 193–201.
- Станкова, Радослава.** Топоси за изобразявање на владетеля светец и светеца воин в јужнославјанската книжнина от XIII в. – *Slověne/ Slověne International Journal of Slavic Studies*, 1, 2013, 123–140.
- Станкова, Радослава.** Библейски топоси за изобразявање на жени–светици в јужнославјанските литератури през Средновековието. – *Slavia Meridionalis*, 16, 2016, 238–260.
- Томин, Елена.** Епистоларна књижевност и жене у српској средњовековној култури. – В: *Жанрови српске књижевности. Порекло и поетика облика*, 2, Нови Сад, 2005, 89–99.
- Томова, Елена.** Славјанские жития основателя монастырей как тематическая разновидность типа пространного жития. – *Palaeobulgarica/ Старобългаристика*, III/3, 1979, 55–68.
- Трифорова, Радослава.** Манастирски средища и монашеска книжнина в Сърбия и България през XIII в. – В: *Медиевистика и културна антропология*. Сборник в чест на 40–годишната творческа дейност на проф. Донка Петканова, София: Мнемозина, 1998, 291–306.
- Трифорова, Радослава.** Типологически паралели между българската и сръбската агиографска продукция през XIII в. – *Литературна мисъл*, кн. 1, 1999, 110–131.

Трифорова, Радослава. Специфични особености на оригиналната сръбска литература от XIII век. – В: *Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”*. *Научни трудове. Филология*, т. 41, кн. 1, 2003, 247–256.

Трифорова, Радослава. Книжовната дейност в двора на деспот Стефан Лазаревич. – *Електронно списание LiterNet*, 18.11.2006, № 11 (84).

Хафнер, Ст. Топика средновековне сръпске историографије као елемент културне и политичке оријентације. – *ПКЖИФ*, XV, 3/4, 1974, 167–183.

Birnbaum, Henrik. Byzantine Tradition Transformed: The Old Serbian VITA. – В: *Aspects of Balkans, continuity and change*, Contributions to the International Conference held at UCLA. Oct. 23–28, 1969, ed. by H. Birnbaum, Hague – Paris: Mouton, 1972, 243–284.

Polovina, Nataša. Sava Nemanjić o sebi: jedan primer oblikovanja autobiografskog diskursa u srpskoj srednjovekovnoj književnosti. – *Годишњак Филозофског факултета у Новом саду*, 2018, кн. 43, св. 1, 503 – 515.

Tachiaos, A.–E. Mount Athos and the Slavic Literatures. – *Cyrrillomethodianum*, 6, Thessalonique 1977, 1–35.

Дата: 20.05. 2024

Съставил:

Гл. ас. д–р Елена Христова

Гл. ас. д–р Валентина Седефчева

Учебната програма е приета с протокол № 6 на ФС на ФСлФ от 11.06.2024 г.